

AMNESTY
INTERNATIONAL

VÝROČNÁ SPRÁVA AMNESTY INTERNATIONAL 2011
STAV ĽUDSKÝCH PRÁV VO SVETE

AKTIVISTI BOJUJÚ PROTI REPRESII NOVÝMI ZBRAŇAMI

Salil Shetty, generálny tajomník AI

Rok 2010 sa zapísal do histórie ako prelomový rok, v ktorom aktivisti a novinári použili novú technológiu na to, aby mocným povedali pravdu a vydobyli tým väčší rešpekt voči ľudským právam.

Amnesty International 50 rokov skúmala nové technológie, ktoré by mohli dať hlas bezmocným a zneužívaným. Od ďalekopisov, kópií a faxov cez rádio, televíziu, satelitnú komunikáciu a telefóny až po emaily a internet – to všetko sme využili na podporu zmobilizovania nás. Tieto prostriedky pomohli v boji za ľudské práva. Podarilo sa to, aj napriek dômyselnému úsiliu vlád obmedziť tok informácií a cenzurovať komunikáciu.

Tento rok Wikileaks, webová stránka zameraná na uverejňovanie dokumentov získaných zo širokého spektra zdrojov, začala zverejňovať prvé zo státisícov spisov, ktoré údajne získal 22-ročný analytik armádnej rozvedky USA Bradley Manning. Ten je v súčasnosti vo

vyšetrovacej väzbe. Ak bude usvedčený zo špionáže a iných obvinení, hrozí mu trest vo výške 50 rokov. Wikileaks vytvorila ľahko prístupnú platformu informácií pre informátorov z celého sveta. Šírením a uverejňovaním dôverných a tajných vládnych dokumentov ukázala svoju silu. Amnesty International rozpoznala jej prínos v oblasti aktivizmu a ľudských práv, potom ako Wikileaks zverejnila informácie týkajúce sa porušovania práv v Keni v roku 2009.

Pre staromódnych novinárov a politických analytikov nebola ľahká úloha preštudovať si všetky tieto nespracované dáta, vyhodnotiť ich a rozpoznať v nich dôkazy zločinov a porušení práv. Opierajúc sa o tieto informácie, politickí aktivisti využili iné nové komunikačné nástroje - v súčasnosti ľahko dostupné prostredníctvom mobilných telefónov a sociálnych sietí – aby tak do ulíc priťahli ľudí a žiadali vyvodenie zodpovednosti.

Presvedčivým a tragickým príkladom toho, akú moc má čin jednotlivca, ak je zosilnený novými nástrojmi virtuálneho sveta, je príbeh Mohameda Bouazízího. V decembri 2010 sa Mohamed Bouazízí, pouličný predavač žijúci v meste Sidi Bouzid v Tunisku, zapáľil pred budovou radnice na protest proti policajnému zastrášovaniu, ponížovaniu, proti ekonomickému strádaniam a pocitu bezmocnosti, ktorý panoval medzi mladými Tunisianmi ako bol on.

Keď sa informácie o tomto čine zúfalstva a vzdoru rozšírili po Tunisku cez mobilné telefóny a internet, podnietili dlhotrajúci dissent proti despotickej vláde krajiny s nevídanými následkami. Mohamed Bouazízí zomrel na popáleniny, ale jeho hnev žil ďalej formou pouličných protestov po celej krajine. Aktivisti v Tunisku - skupina zložená z odborárov, členov politickej opozície a mládeže, niektorí z nich sa zorganizovali cez internetové sociálne siete – vyšli do ulíc, aby dali najavo to, že zdieľajú Mohamedove rozhorčenie. Skúsení sa spojili s mladými protestujúcimi a spolu použili nové prostriedky boja proti represívnym vládam.

V januári, menej ako mesiac po zúfalom čine Mohameda Bouazízí, sa vláda prezidenta Zína Abidína Ben Alího zrútila. Prezident utiekol z krajiny, hľadajúc útočisko v meste Jeddah v Saudskej Arábii. Tunisia oslavovali koniec viac ako 20-ročného režimu, ktorý sa nikdy nemusel zodpovedať za svoje činy. Jeho pád pri-

pravil pôdu na obnovu participatívnej a práva rešpektujúcej vlády zvolenej občanmi.

Pád vlády Ben Alího sa prejavil v celom regióne a svete. Vlády, ktoré sa spoliehajú na mučenie a útlak pri potlačovaní disentu, a ktoré bohatnú cez korupciu a ekonomické zneužívanie, spozorneli. Prevrat v Tunisku okamžite vyvolal otrasy v iných krajinách. Do ulíc vyšli ľudia v Jordánsku, Alžírsku, Jemene, Bahrajne, Líbyi a Egypte.

Frustrácia ľudí žijúcich v represívnych režimoch nie je nikdy hlboko pod povrchom. Napríklad v Egypte zomrel Chalíd Saíd po útoku dvoch policajtov v internetovej kaviarni v Alexandrii v júni 2010. Jeho smrť vyprovokovala verejný protest. Pri spätnom pohľade vidíme, že to bola predzvesť masívnych demonštrácií v roku 2011. Policajti boli obvinení z nezákonného zatknutia a mučenia Chalída, ale neboli obvinení z priamej zodpovednosti za jeho smrť. V Iráne zase vládni činitelia obmedzili prístup k zahraničným zdrojom informácií ako je internet, potom, čo pretrvávala nespokojnosť po sporých voľbách v roku 2009.

V Číne sa zase vláda pokúsila pochovať príbeh mladého muža, ktorý sa zbavil policajtov tvrdením, že sa pozná s vysoko postaveným policajným úradníkom. Mal pritom na konte šoférovanie v opitosti, ktoré sa skončilo zabitím jednej ženy a zranením druhej. Slogan "Môj otec je Li Gang" sa stal skratkou a heslom na vyjadrenie nedostatočného vyvodzovania zodpovednosti v Číne. Príbeh mladého muža obletel internetom celú krajinu aj napriek tomu, že čínske authority sa snažili túto informáciu zastaviť.

Pre politikov, ktorí sa dohadujú, či sú občianske a politické práva nadradené ekonomickým, sociálnym a kultúrnym právam, alebo opačne, je jasnosť s akou aktivisti vyjadrili svoju frustráciu prameniaca z nedostatku politických aj ekonomických príležitostí, jasným signálom, že takéto rozdeľovanie práv je falošné a umelé a ignoruje skúsenosti miliónov, ak nie miliárd ľudí na celom svete, ktorí žijú bez prístupu k obom oboch.

Amnesty International, ktorá začínala ako organizácia oddaná právam väzňov svedomia, už dávno pochopila, že je rovnako dôležité upozorňovať aj na zásadné porušenia práv, ktoré poháňajú aktivistov k písaniu a k protestom, tak ako aj zabezpečiť, aby sa skoncovalo s väznením aktivistov a ich zlým zaobchádzaním. Sociálne

siete sú možno nové, ale sú dôležité, pretože sú mocným nástrojom, ktorý môže napomôcť priateľstvu a vzájomnej podpore medzi nespokojnými kritikmi žijúcimi v represívnych režimoch na celom svete.

ÚNIK A ZVEREJNENIE INFORMÁCIÍ

V júli začali Wikileaks a niekoľko významných novín zverejňovať takmer 100 000 dokumentov týkajúcich sa vojny v Afganistane. Vzápätí vypukla polemika o obsahu, zákonnosti a následkoch tohto úniku informácií. Dokumenty poskytli cennú dokumentáciu porušovania ľudských práv, ktoré predtým zdokumentovali ľudskoprávni aktivisti a novinári – porušenia, ktoré vlády Afganistanu, USA aj členských krajín NATO popreli. Ľudskoprávne organizácie však znepokojilo aj vyhlásenie Talibanu, že si prezerá dokumenty zverejnené na Wikileaks a potrestá Afgancov, ktorí spolupracovali s afganskou vládou alebo jej medzinárodnými podporovateľmi. Nové technológie, rovnako ako všetky nástroje, prinášajú riziká aj výhody; Wikileaks urobila kroky k zabezpečeniu toho, že budúce zverejnenia dokumentov sa budú riadiť dlhodobým princípom “neublížiť”, ktorý bol posledných 50 rokov základným kameňom práce Amnesty International.

V reakcii na to, vlády zapletené do porušovania ľudských práv použili dlhoročné argumenty, že zverejnené informácie upozorňujúce na porušovanie práv a zlyhania vlád, sú hrozbou pre národnú bezpečnosť a sú preto protizákonné. Jednoducho ignorovali odhalenie dôkazov o zločinoch podľa medzinárodného práva, ako aj o ich vlastnom zlyhaní pri vyšetrowaní týchto zločinov a stíhaní zodpovedných.

Wikileaks vydala takmer 400 000 dokumentov týkajúcich sa vojny v Iraku v októbri. Amnesty International a ďalšie ľudskoprávne organizácie opäť upozornili, že napriek tomu, že vlády chránili národnú bezpečnosť, zlyhávali v plnení svojej zodpovednosti vyšetriť a trestne stíhať osoby zodpovedné za vojnové zločiny a iné zločiny podľa medzinárodného práva. Dokumenty tiež potvrdili, že aj keď tieto vlády odmietali správy Amnesty International a ďalších organizácií o porušovaní práv, mali k dispozícii doklady, ktoré jednoznačne overovali správnosť týchto správ.

OTRASY PO CELOM SVETE

Existujú rôzne pohľady na drámu Wikileaks, pričom niektorí komentátori ju popisujú ako pohybujúcu sa v “morálnom prázdne”, kým iní ju vidia ako modernú obdobu úniku tzv. Pentagon Papers (tajných dokumentov z Pentagonu). Každopádne je jasné, aký mal únik týchto informácií dopad.

“Jazmínová revolúcia“ v Tunisku by sa neuskutočnila bez dlhého boja odvážnych ochrancov ľudských práv v posledných dvoch desaťročiach. Zároveň však podpora aktivistov prichádzajúca zo zahraničia mohla byť posilnená práve tým, že si ľudia prezreli dokumenty Wikileaks týkajúce sa Tuniska a pochopili, kde pramení hnev. A hlavne, niektoré z týchto dokumentov vyjasnili to, že krajiny na celom svete si boli vedomé aj politickej represie aj nedostatku ekonomických príležitostí. Napriek tomu väčšinou neurobili nič pre to, aby to zmenili. Jedna z uniknutých depeší ukázala, že vtedajší vyslanec Kanady, veľvyslanec USA a veľvyslanec Veľkej Británie uznali, že tuniské bezpečnostné sily mučia zadržaných.

V inej depeši veľvyslanec USA detailne opisuje, ako je tuniská ekonomika rozpadnutá na kusy v dôsledku korupcie siahajúcej od policajného vydierania až po dlhú ruku “Rodiny”, čiže členov najbližšej aj širšej rodiny prezidenta Bena Alího, ktorí používali svoju moc na nahromadenie si bohatstva.

Toto nás privádza späť k Mohamedovi Bouazízi a mnohým ďalším Tunisanom, ktorí stojac tvárou tvár mučeniu, ekonomickému strádaniu, vládnej korupcii, policajnej brutalite a neúprosnej represii politickej opozície a tých, ktorí vyjadrili nesúhlas, už mali pocit, že nádej je stratená. Mohamed nemal žiadnu politickú cestu na nárokovanie si ekonomických príležitostí. Pokúsil sa teda vytvoriť si sám príležitosť a začal predávať na ulici ovocie a zeleninu. Polícia mu však zhabala tovar. Keď sa išiel podať sťažnosť na políciu, odmietli prijať a vyšetriť jeho sťažnosť.

Sťažnosti Mohameda Bouazízi neboli ani zďaleka jedinečné. Ale jeho čin sebaobetovania prišiel približne vtedy, keď Wikileaks zverejnila dokumenty ukazujúce, že západné vlády spriaznené s Ben Alího vládou vedeli o všetkých týchto problémoch, ale zjavne neboli ochotné vyvinúť na ňu vonkajší tlak, aby rešpektovala

ľudské práva. Kombinácia týchto dvoch udalostí, zdá sa, vyvolala rozsiahlu podporu protestujúcich v Tunisku.

REAKCIA HOVORIACA ZA VŠETKO

USA prerušili svoj dlhotrvajúci vzťah s tuniským prezidentom Ben Alím. Francúzska ministerka zahraničných vecí najprv ponúkla vláde prezidenta Bena Alího pomoc pri zvládaní protestov, v krajine však vyvolal tento postoj pobúrenie. Po tom, ako Zín al-Abidín Ben Alí utiekol do Tuniska, Francúzsko konečne prišlo s podporou protestujúcich. Pokiaľ ide o podobné protesty v Egypte, zdalo sa, že USA a mnohé európske vlády zaspali na stráži a neboli ochotné podporiť prvotné volanie protestujúcich po odstúpení prezidenta Mubaraku.

Predovšetkým USA značne investovali do stability Mubarakovej vlády a to aj napriek rozsiahlym dôkazom o jej brutalite za posledných 30 rokov. V skutočnosti mnohé vlády na celom svete, ktoré hlásajú, že si cenia ľudské práva a demokraciu, jasne podporovali politických lídrov ako je Muhamad Husní Mubarak v Egypte a Zín al-Abidín Ben Alí v Tunisku, o ktorých vedeli, že sú skorumpovaní, represívni a ľahostajní k právam vlastných občanov.

Od začiatku zverejňovania diplomatických telegramov sa vlády snažia zistiť, aké zločiny mohol Wikileaks (a Bradley Manning) spáchať. Takáto reakcia má určité znepokojujúce aspekty. Vláda USA, ktorá bola najdôraznejšia pri útokoch na Wikileaks, mala iný pohľad, keď išlo o šírenie informácií v iných krajinách. V januári 2010 ministerka zahraničných vecí USA vo svojom prejave povzbudzovala vlády na celom svete k tomu, aby zabezpečili svojim obyvateľom prístup k internetu, pričom prirovnala cenzúru internetu k Berlínskemu múru. "Informácie nikdy neboli také slobodné", vyhlásila Hillary Clintonová. "Dokonca aj v autoritárskych krajinách informačné siete pomáhajú ľuďom objaviť nové skutočnosti a robia vlády viac zodpovednými."

Ministerka pokračovala a spomenula ako Barack Obama počas svojej návštevy Číny v novembri 2009 obhajoval právo ľudí na slobodný prístup k informáciám a povedal, že čím slobodnejší je tok informácií, tým silnejšou sa spoločnosť stáva. Obama hovoril o tom, ako pomáha prístup k informáciám občanom kontrolovať vládu, vytvára nové myšlienky a podporuje tvorivosť.

Avšak USA nie je jediná krajina, ktorá chce dobre vychovaný internet a je ochotná používať kyber-technológie na porušenie práva na súkromie. Internet ešte viac odhaľuje túžbu vlády kontrolovať prístup k informáciám. Vlády sa snažia cenzurovať používateľov internetu vtedy, keď vnímajú obsah ako hrozbu.

Je však jasné, že vlády nie vždy nevyhnutne držia v rukách opraty, akokoľvek by si to želali. V Číne hral takzvaný „Veľký firewall“ dôležitú a škodlivú úlohu v snahách o potlačenie slobodnej diskusie na internete. Tých, ktorí porušili pravidlá, uštváli alebo dali za mreže. Napríklad v júli 2010 bol Hairat Niyaz, ujugurský novinár a web editor, odsúdený na 15 rokov väzenia za „ohrozenie bezpečnosti štátu.“ Ako dôkaz citoval súd rozhovory, ktoré Hairat poskytol zahraničným médiám a tiež jeho online preklad informácií od zahraničnej ujugurskej organizácie vyzývajúcej na protesty proti tomu, ako vláda riešila incident, pri ktorom zomreli najmenej dvaja Ujguri.

Pozrime sa na Liou Siao-po, spoluautora disidentského dokumentu Charta 08. Inšpirovala ho činnosť stredo-európskych intelektuálov bojujúcich proti komunistickému autoritárskemu režimu v 70. a 80. rokoch 20. storočia. Aj oni ťažili z nových technológií (kopírovacích strojov a faxov) pri šírení svojich myšlienok a vízií.

Liou Siao-po bol pre väčšinu bežných Číňanov známy len málo. Nezmenilo sa to ani po tom, ako ho na Vianoce 2009 poslali na 11 rokov do väzenia. Keď mu v októbri 2010 udelili Nobelovu cenu za mier, online aktivisti na celom svete sa takmer uštváli pri oceňovaní a uznávaní jeho úlohy. Čínske authority sa horlivo snažili zastaviť túto diskusiu. Prekvapení rozsiahlou podporou muža, ktorého oficiálne označili za „zradcu“, zablokovali na internete vyhľadávanie frázy „prázdne kreslo“. Tento výraz začali mnohí Číňania používať na vyjadrenie spôsobu, akým musel byť Liou Siao-po ocenený na slávnostnom odovzdávaní Nobelových cien v Osle.

Až do objavenia sa Wikileaks sa zdalo, že vlády verili, že to majú pod kontrolou. Ale keď spoločnosti, ktoré zabezpečovali fungovanie Wikileaks, stiahli svoju podporu – a zostáva nejasné, či to bol výsledok priameho tlaku vlády – sa organizácie a vlády, ktoré odsudzovali Wikileaks, stali objektmi útokov hackerov z celého sveta.

Zvýšená činnosť hackerov a pokračujúce šírenie dokumentov napriek hrozbám a pobúreniu rôznych vlád ukazuje ako Wikileaks zmenila povahu hry pokiaľ ide o to, kto kontroluje informácie. Ukázala tiež “nemilosrdný” postoj niektorých hackerov, ktorí ohrozili súkromie a bezpečnosť jednotlivcov.

HLADANIE ROVNOVÁHY

Ak nie je túžba zverejniť informácie v rovnováhe s právami jednotlivca, môže to viesť k problémom. V auguste dve ženy zažalovali Juliana Assangea, zakladateľa Wikileaks, za sexuálne obťažovanie. Hackeri zverejnili mená a totožnosť týchto žien. Následne boli v médiách hanobené ako bábky americkej a švédskej vlády. Ženy si zaslúžia, aby boli ich obvinenia vyšetrené a ak existujú dostatočné dôkazy, aby bol páchatel stíhaný. Assangovi zase musí byť priznaná prezumpcia nevinoty a musí mať počas procesu náležitú ochranu ako aj spravodlivý proces.

Ľudskoprávne štandardy hovoria v tomto prípade jasne. Vlády musia byť transparentné a smú obmedziť slobodu vyjadrovania (a právo prijímať a zdieľať informáciu) len vtedy, keď je to nutné na podporu rešpektu voči právam alebo povesti iných a na ochranu národnej bezpečnosti, verejného poriadku a verejného zdravia alebo morálky. Tvrdenie, že vlády majú z dôvodu ochrany národnej bezpečnosti voľnú ruku v obmedzovaní informácií, nie je nikdy ospravedlniteľné. Najmä nie vtedy, ak sa takéto obmedzenie využíva na zakrytie porušenia ľudsko-právnych a humanitárnych štandardov. Pokrytectvo vlád a podvod rovnako neospravedlňujú hackovanie počítačov prokurátorov a porušovanie súkromia žalobcov žien.

DIGITÁLNA BUDÚCNOSŤ PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Napriek všetkému sú tieto časy pre Amnesty International a iných ľudskoprávných aktivistov úžasné. Vidíme, že technológie nám dávajú možnosti na odhalenie pravdy a vedenie debát tak, aby sme sa vyhli štátnej cenzúre. Zároveň tieto technológie prekonávajú hranice a spájajú ľudí v rôznych štátoch na celom svete. Vďaka nim si čoraz jasnejšie vieme predstaviť život vo svete, kde majú všetci prístup k informáciám zmysluplným spôsobom, kde sa môžu všetci zúčastňovať na rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich životy a kde nie je žiadna nespravodlivosť ponechaná bez povšimnutia a námietok.

V roku 2011 oslavuje Amnesty International 50. výročie svojho vzniku. Popísané súčasnými kritikmi ako "jedno z väčších šíalenstiev našich časov", hnutie začínalo ako jednoduchá výzva britského právnik Petera Benen-sona, ktorý žiadal spoločnosť, aby nezabudla na "zabudnutého väzňa." Jeho vášeň k tejto činnosti sa zrodila v momente, keď sa dozvedel o dvoch portugalských mladých ľuďoch uväznených za to, že si pripili na slobodu.

Našťastie pre tisíce zabudnutých väzňov toto „šialenstvo“ nielenže zvíťazilo, ale pokračuje a my a naši spojenci zostávame oddaní podpore práva na informácie a práva na slobodu vyjadrenia. Spolu sme úspešne viedli kampaň za prepustenie tisícov väzňov svedomia. Niektorí z nich ako napríklad Ellen Johnson-Sirleaf stoja dnes na čele štátov. Spolu sme pomohli dosiahnuť prepustenie Aun Schan Su Ťij v novembri 2010 a opäť sme ukázali, že neúprosná vytrvalosť môže priniesť pozitívne zmeny. Počas tých 50 rokov sa svet dramaticky zmenil, ale potreba jednotlivcov spájať sa a spolu bojovať proti nespravodlivosti a ochraňovať práva ľudí, nech sú kdekokoľvek, sa nezmenila.

Toto výročie je príležitosťou na to, aby sme si uvedomili, ako veľa môžu jednotlivci dosiahnuť, ak sa spoja a spolupracujú. Ak by každý z členov Amnesty International, viac ako 3 milióny ľudí, oslovil len jediného ďalšieho človeka a požiadal ho, aby sa pridal k našej práci pre spravodlivosť, zdvojnásobili by sme náš vplyv. Ako sme videli na Blízkom východe a v severnej Afrike, kolektívne akcie jednotlivcov zjednotených v hľadaní základnej spravodlivosti, môžu mať dostatočnú silu na zvrhnutie represívnych vlád.

Načerpali sme inšpiráciu z prepustenia Aun Schan Su Ťij, odvahu od Liou Siao-po, nezlomnosť od tisícov väzňov svedomia, statočnosť vďaka nespočetnému množstvu ochrancov ľudských práv a húževnatosť od stoviek tisícov bežných Tunisianov, ktorí ocitnúc sa tvárou v tvár tragickému príbehu Mohameda Bouazízí, sa odhodlali vziať tento odkaz vážne a zorganizovali sa proti zneužívaniu moci, ktoré viedlo k jeho smrti. V Amnesty International sa zaväzujeme k zdvojnásobeniu nášho úsilia o posilnenie celosvetového hnutia za ľudské práva a posilnenie boja za to, aby sa už nikto nikdy necítil tak opustený v jeho alebo jej zúfalstve, aby nevidel východisko.

EURÓPA A STREDNÁ ÁZIA

REGIONÁLNY PREHĽAD EURÓPA A STREDNÁ ÁZIA

Právo na pravdu a spravodlivosť a odhodlanie obetí a ich príbuzných vydobyť si ho bez ohľadu na to, aký dlhý a ťažký zápas ich čaká, boli počas roka naďalej dôležitou súčasťou boja za ľudské práva v Európe a Strednej Ázii. 15. júna sa v mestskej budove v Severnom Írsku zišli rodiny, aby sa po prvý krát oboznámili s výsledkami dlho prebiehajúceho a očakávaného vyšetrovania prípadov trinástich ľudí usmrtených britskou armádou v deň, ktorý sa stal známy ako Krvavá nedeľa. Na moment dosiahnutia spravodlivosti čakali takmer štyridsať rokov. Výsledky vyšetrovania zamietli všetky tvrdenia správ predchádzajúcich vlád o tom, že by niektorý zo zabitých alebo zranených demonštrantov predstavoval akúkoľvek hrozbu, bol ozbrojený strelnou zbraňou alebo hádzal klincové či zápalné granáty. Pre rodiny to znamenalo očistenia svojich milovaných od viny. Správa potvrdila, že viacero obetí bolo britskými vojakmi zastrelených do chrbta pri pokuse utiecť. Správa tiež odhalila, že výpovede mnohých vojakov boli zjavne nepravdivé. Britský premiér na to reagoval verejným štátnym ospravedlnením.

Sloboda prejavu

Sloboda prejavu a združovania sa zostali ohrozené rovnako ako aj samotní obhajcovia ľudských práv. V Turecku boli trestné stíhania reakciou na prejavy nesúhlasu aj napriek čoraz otvorenejšej diskusii o doposiaľ tabuizovaných témach. Išlo predovšetkým o názory spojené s kritizovaním vojenských síl, postavením Arménov a Kurdov v Turecku a prebiehajúcimi trestnými stíhaniaми. K potlačeniu legitímneho slobodného vyjadrovania boli popri rôznych článkoch trestného zákonníka často použité aj protiteroristické zákony umožňujúce dlhšie väzenské tresty a zadržania pred zahájením súdnych procesov. Medzi najčastejšie stíhanými boli kurdskí politickí aktivisti, novinári a obhajcovia ľudských práv. Súdy aj naďalej nariaďovali obmedzenia blokujúce prístup k webovým stránkam a mnohé noviny boli dočasne zrušené. Podobné zásahy pretrvávali aj v iných oblastiach. V Turkménsku bol potlačený prakticky akýkoľvek prejav nesúhlasu. Novinári spolupracujúci so zahraničnými médiami

čelili prenasledovaniu a zastrašovaniu. Aktivisti občianskych združení neboli schopní otvorene pracovať. Obavy o ich bezpečnosť sa zhoršili ešte viac po tom, ako prezident vyzval Ministerstvo bezpečnosti k boju proti tým, ktorí „očierňujú náš demokratický na práve založený štát“. V Uzbekistane boli obhajcovia ľudských práv a nezávislí novinári prenasledovaní, bití, zadržávaní a odsúdení v nespravodlivých procesoch. Podobná bola aj situácia v Azerbajdžane, kde boli trestné a občianske zákony o poškodení dobrého mena zneužívané na umlčanie kritiky. V Srbsku boli obhajcovia ľudských práv a novinári naďalej terčom hrozieb a útokov. Štátne orgány v Rusku pokračovali vo vysielaní zmiešaných odkazov na adresu slobody prejavu. Sľubovali riešenie a ochranu novinárom a aktivistom občianskych združení, ale zároveň rozpúťovali kampane na zdiskreditovanie prominentných kritikov vlády. V iných prípadoch neboli schopní takéto kampane zastaviť. Situácia pre ochrancov ľudských práv a nezávislé mimovládne organizácie zostala komplikovaná. Hrozby, útoky, úradné prenasledovanie a verejné útoky na ich charakter a bezúhonnosť pokračovali s úmyslom prekaziť ich prácu a spochybniť ich dôveryhodnosť. Vyšetrenia vražd a útokov na popredných obhajcov ľudských práv a novinárov priniesli len málo výsledkov. Pretrvávalo aj potláčanie spoločenského aktivizmu prostredníctvom zakazovania demonštrácií, ich násilného rozháňania a stíhania jedincov podľa protiextrémistickej legislatívy. Znepokojujúcim trendom sa stala aj zhoršujúca sa situácia pre obhajcov ľudských práv na Ukrajine. V súvislosti so svojou legitímnou prácou na podporu ľudských práv boli fyzicky napádaní a čelili prenasledovaniu zo strany orgánov presadzujúcich zákon. Bielorusko zažilo nový útok na občiansku spoločnosť, ktorý zničil krehké náznaky otvorenosti z obdobia pred prezidentskými voľbami v decembri. Po zmanipulovaných prezidentských voľbách zásahová polícia násilne rozohnala pokojných demonštrantov. Do konca roka v súvislosti s demonštráciami čelilo falošným obvineniam z organizovania masových nepokojov a trestu až 15 rokov väzenia 29 ľudí, vrátane šiestich opozičných prezidentských kandidátov, členov ich kampaňových tímov a novinárov. V Kirgizstane júnové násilnosti zanechali stovky mŕtvych. V krajine vládla atmosféra vzájomného obviňovania sa a rastúcej nacionalistickej rétoriky. Pre obhajcov ľudských práv bolo ťažké zdôvodniť svoje aktivity na ochranu rôznych etnických skupín. V snahe zdokumentovať tieto udalosti narážali na prekážky zo strany

štátnych orgánov. Situácia sa zhoršila aj pre ženy, ktoré sa rozhodli nosiť závoj zahalujúci celú tvár ako prejav ich náboženskej, kultúrnej, politickej a osobnej identity a presvedčenia. O zákone zakazujúcom nosenie odevu na zakrytie tváre na verejnosti rokoval parlament v Bosne a Hercegovine a v Taliansku. Zákon bol navrhnutý novou vládou Holandska, hlasoval za neho belgický parlament a bol prijatý vo Francúzsku. Viacero mestských úradov v Španielsku tiež prijalo nariadenia zakazujúce nosenie závojov zahalujúcich celú tvár v budovách spravovaných mestom. V Turecku nenastal žiadny pokrok v snahe odstrániť právne prekážky brániace ženám nosiť šatky na univerzitách, hoci presadzovanie tohto zákazu počas roka poľavilo.

Migranti a žiadatelia o azyl

Napriek ekonomickej kríze zostala Európa destináciou pre tých, ktorí sa snažili uniknúť chudobe, násiliu alebo prenasledovaniu. Veľký počet migrantov a žiadateľov o azyl sa dostal do Európy cestami, ktoré vznikli následkom snahy štátov zmarit príchody prisťahovalcov. Súčasťou týchto snáh boli praktiky zadržania utečencov na mori, dohody o znovu prijatí utečencov s krajinami ich pôvodu a krajinami prechodu ako aj posilnené hraničné kontroly. V minulosti hlavné trasy zo západnej Afriky a Líbye k hraniciam Španielska, Talianska a Malty zaznamenali oveľa nižší prílev. Migrácia do krajín EÚ sa presunula k hraniciam Grécka s Tureckom. V mnohých krajinách Európy a Strednej Ázie štátne orgány nezabezpečili dostatočnú ochranu cudzincov na svojom území (vrátane utečencov, žiadateľov o azyl a migrantov) pred rastúcim rasovo motivovaným násilím. Neopodstatneným spájaním prisťahovaleckého statusu s kriminalitou niektorí politici a vládni predstavitelia sami prispeli k podnecovaniu netolerance a xenofóbie. Odpoveď európskych štátov na výzvy spojené s prílevom migrantov zostala represívna, následkom čoho dochádzalo k sústavnému porušovaniu ľudských práv pri prijímaní, zadržaní, a vyhostení cudzincov, vrátane tých s právom na medzinárodnú ochranu. Zadržiavanie žiadateľov o azyl a nepravidelných migrantov sa stalo častým nástrojom zastrašovania a kontroly, namiesto toho, aby sa použilo len ako posledná možnosť po vyčerpaní ostatných alternatív.

Žiadateľom o azyl boli porušované ľudské práva, vrátane bránenia prístupu na územie a odopierania štandardných postupov pri žiadaní o azyl; nezákonného

zadržania, odopierania poradenstva a podpory pri podávaní svojich žiadostí, nezákonného vyhostenia predtým, než boli ich žiadosti vypočuté a navrátenia do krajín, kde im hrozilo vážne porušovanie ľudských práv. Jedným z deprimujúcich trendov bola ochota štátov vrátiť ľudí späť do krajín, kde čelili vážnemu riziku prenasledovania alebo mučenia. Belgicko, Dánsko, Holandsko, Nórsko, Švédsko a Veľká Británia po zamietnutí posielali irackých žiadateľov späť do krajiny pôvodu, a to aj napriek odporúčaniam Úradu Vysokého komisára OSN pre utečencov. Krajiny EÚ a Švajčiarsko násilne vyhostovali Rómov do Kosova v rozpore s odporúčaním komisára Rady Európy pre ľudské práva. Mnohé krajiny EÚ na základe nariadenia Dublin II vrátili žiadateľov o azyl späť do Grécka aj napriek tomu, že táto krajina nemala funkčný azylový systém. Ľudia boli vrátení z Talianska a Turecka bez toho, aby im bol v týchto krajinách vôbec umožnený prístup k azylovému systému. Kazachstan vystupňoval svoje snahy o nútené návraty žiadateľov o azyl a utečencov do Číny a Uzbekistanu na základe opatrení na ochranu národnej bezpečnosti a protiteroristických opatrení. Pozitívnym krokom ale bolo rozhodnutie Albánska, Bulharska, Gruzínska, Nemecka, Lotyšska, Slovenska, Španielska a Švajčiarska prijať väzňov z Guantánama, ktorí nemohli byť vrátení do krajiny pôvodu, v ktorej by im hrozilo mučenie a iné formy zlého zaobchádzania.

Diskriminácia

Pretrvávajúce stupňovanie sa rasizmu a nenávisť podnecujúcich výrokov vo verejnej diskusii v mnohých krajinách posilnilo marginalizáciu niektorých skupín obyvateľstva. Jedným z najnázornejších príkladov systematickej diskriminácie bola diskriminácia Rómov, ktorí zostali do značnej miery vylúčení z verejného života a často sa stali terčom otvorenej verejnej a politickej xenofóbnej diskusie. Rómovia zostali jednou z mála skupín, pri ktorej boli otvorené rasistické poznámky a postoje nielen tolerované, ale aj široko zdieľané. Rómovia boli násilne vystahovaní v Taliansku, Grécku, Francúzsku, Rumunsku a Srbsku. Napríklad v Taliansku boli niektoré rodiny vystavené opakovanému nútenému vystahovaniu, čo narušilo život ich komunity, prístup k práci a znemožnilo niektorým deťom dochádzku do školy. Vo Francúzsku po prejave prezidenta, ktorý označil tábory obývané Rómami za zdroje kriminality nasledoval ministerský pokyn (neskôr síce preštylizovaný, ale s nezmeneným účinkom) na ich zbúranie.

Tento incident odhalil napätie vychádzajúce z desaťročia trvajúceho nedostatku pozornosti voči situácii Rómov v Európe, čo vyprovokovalo výzvy k EÚ, aby podnikla viac v smere zapojenia štátov do rešpektovania práv Rómov. Vzdelanie, ako jeden zo spôsobov vymaniť sa zo začarovaného kruhu chudoby a marginalizácie, bolo odopreté mnohým rómskym deťom, ktoré boli naďalej umiestňované do segregovaných tried alebo škôl v Chorvátsku, Českej republike, Grécku, Maďarsku, Rumunsku a Slovensku. Ich vyhladky do budúcnosti tiež zhoršila negatívna stereotypizácia a fyzická a kultúrna izolácia. Vládne orgány a úrady v mnohých krajinách tiež prispeli k atmosfére neznášanlivosti voči lesbickým, gay, bisexuálnym a transgenderovým (LGBT) komunitám. V Taliansku pokračovali voči týmto komunitám násilné homofóbne útoky. V Turecku Minister pre ženy a rodinu vyhlásil, že homosexualita je choroba a vyžaduje si liečbu. V Litve boli prijaté právne ustanovenia, ktorých zámerom bolo potlačiť akúkoľvek verejnú diskusiu o homosexualite alebo verejné prejavy LGBT identity. Prvý Pride pochod v histórii krajiny sa ale uskutočnil, a to aj napriek snahám niektorých orgánov zakázať ho. V iných krajinách však boli tieto snahy nanešťastie úspešné. Zákazom alebo sťažiením podmienok sa nevyhli pochody v Bielorusku, Moldavsku a Rusku. Členské štáty EÚ na poľutovanie pokračovali v blokovaní novej celoeurópskej smernice proti diskriminácii, ktorá by jednoducho vyplnila priepasť v zákone, ktorý doposiaľ neposkytuje právnu ochranu pre tých, ktorí sa stretávajú s diskrimináciou mimo zamestnania kvôli svojmu postihnutiu, viere, náboženstvu, sexuálnej orientácii alebo veku. Prijatie legislatívy EÚ v tejto oblasti by rozhodne zmenilo spôsob, akým sa v celej Európe pristupuje k všetkým formám diskriminácie.

Boj proti terorizmu a bezpečnosť

Napriek nedostatku politickej vôle a prekážkam otvorene kladeným niektorými vládami boli zaznamenané malé ale podstatné kroky smerom k poskytnutiu náhľadu na úlohy európskych vlád a ich zodpovednosti v programoch únosov a tajných väzení v réžii CIA. Vyšetrovanie účasti Poľska v takýchto programoch pokračovalo a v júli bolo potvrdené, že lety CIA pristávali na letisku blízko údajného tajného zadržiacieho centra na poľskej základni Stare Kiejkuty. V septembri úrad prokurátora potvrdil priebeh vyšetrovania prípadu občana Saudskej Arábie, ktorý tvrdil, že bol väz-

nený v tajnom zadržiacom centre v Poľsku. V októbri mu bol udelený status „obete“. Bolo to prvýkrát, čo bola sťažnosť obete nezákonného únosu uznaná úradmi v Európe. Nové dôkazy o účasti Rumunsko na programoch tajných únosov a zadržovania sa dostali na svetlo v momente, keď úrad poľskej pohraničnej stráže zverejnil informácie o tom, že z Poľska odletelo do Rumunsko lietadlo s pasažiermi. Rumunská vláda popierala svoju zaangażovanosť. Pod narastajúcim tlakom Veľká Británia ohlásila vyšetrovanie obvinení o účasti štátnych predstaviteľov na tajných únosoch, väzneniach a/alebo mučení a iných formách zlého zaobchádzania so zadržanými osobami väznenými v zahraničí. Delegácia Európskeho výboru na prevenciu mučenia navštívila dve tajné väznice v Litve, kde prebiehalo vyšetrovanie ich zriadenia a fungovania, hoci sa objavili obavy, že toto vyšetrovanie bude ukončené predčasne. V Taliansku odvolací súd schválil prvé a doposiaľ jediné rozsudky v prípade porušenia ľudských práv spojených s programami tajných únosov a väzení. 25 ľudí (22 agentov CIA, americký vojenský činiteľ a dvaja agenti talianskej spravodajskej služby) boli usvedčení z účasti na únose Egyptana z ulíc Milána. CIA ho následne nezákonne previezla z Talianska do Egypta, kde bol tajne väznený a údajne aj mučený. Vláda Talianska ale využila „štátne tajomstvo“, aby po odvolaní zbavila obvinení piatich talianskych vysoko postavených členov spravodajskej služby. Rovnako ako v minulých rokoch, rétorika o bezpečnosti a štátnom tajomstve často poslúžila k presadeniu opatrení a praktík, ktoré oslabili ľudské práva, namiesto toho, aby ich skôr podporili. Vlády sa napríklad naďalej nevymáhateľnými diplomatickými zárukami zbavovali cudzincov údajne zaangażovaných do teroristických činov namiesto toho, aby týchto ľudí súdili za zločiny, z ktorých boli obvinení. Napríklad Veľká Británia naďalej deportovala ľudí, ktorí údajne predstavovali hrozbu „národnej bezpečnosti“ do krajín, kde im hrozilo riziko mučenia a iných foriem zlého zaobchádzania. Zatiaľčo doplnky ústavy a prepracovanie protiteroristického zákona v Turecku znamenali pozitívne kroky, nespravodlivé procesy založené na protiteroristickej legislatíve pokračovali a protiteroristické zákony umožňujúce dlhšie odsúdenie a zadržovanie pred začatím súdneho procesu často poslúžili na umlčanie slobody prejavu. Bezpečnostná situácia na Severnom Kaukaze zostala nestabilná a Čečensko, Inguško, Dagestan a susedné regióny zasiahlo násilie. Vládne orgány verejne priznali, že ich opatrenia na

boj proti ozbrojenému násiliu neboli účinné. Ozbrojené skupiny mali na svedomí vraždy a nepokoje aj v iných častiach regiónu, vrátane tých z Grécka, Španielska a Turecka. V septembri ozbrojená baskická separatistická organizácia Euskadi Ta Askatasuna (ETA) oznámila, že nebude iniciovať žiadne „útočné ozbrojené akcie“.

Trest smrti

Zmiešané signály naďalej prichádzali z Bieloruska, ktoré je v oblasti posledným štátom vykonávajúcim trest smrti. Pokračujúcim pozitívnym trendom bol prejav ochoty predstaviteľov štátu diskutovať s medzinárodným spoločenstvom na otázku trestu smrti ako aj ich zámer formovať verejnú mienku v prospech jeho zrušenia. Aj napriek tomu však boli vynesené tri rozsudky smrti a dvaja ľudia boli popravení. Bieloruský súdny systém systémom ďalej udržiaval okolnosti procesov v utajení. Väzni a ich príbuzní neboli vopred upovedomení o dátume popravy a príbuzným nebolo umožnené prevziať si telo alebo dokonca dostať informácie o mieste, kde bolo pochované. Popravy boli vykonané aj napriek žiadosti Rady OSN pre ľudské práva na ich pozastavenie, aby mohla prípady odsúdených prešetriť.

Beztrestnosť

Určitý pokrok v boji proti beztrestnosti páchatelov vojnových zločinov na území bývalej Juhoslávie počas vojen v 90-tych rokoch minulého storočia bol dosiahnutý zásluhou miestnych súdov, ako aj vďaka medzinárodnej diskusii. Pozoruhodným pokrokom bolo ospravedlnenie chorvátskeho prezidenta rodinám a obetiam. Podobne srbský parlament odsúdil zločiny spáchané na Bosnianských moslimoch v Srebrenici v júli 1995 – odmietol ich však nazvať genocídou. Najväčšie problémy ale pretrvávajú. V Chorvátsku, aj napriek prezidentovmu prejavu, stále do veľkej miery chýbala politická vôľa zreformovať právny systém a vyriešiť otázku zodpovedania sa za zločiny, okrem iného aj z pohľadu etnických predsudkov v trestnom stíhaní. Obvinenia prisudzujúce zodpovednosť za vojnové zločiny veleniu, ktoré boli vznesené proti niekoľkým vysoko postaveným politickým a vojenským činiteľom, zostali nevyšetrené. Slovné útoky na súdny systém a popieranie vojnových zločinov vysokopostavenými politikmi v Bosne a Hercegovine, vrátane genocídy v Srebrenici v júli 1995, oslabili úsilie krajiny odsúdiť prípady vojnových zločinov. V oboch krajinách nedostatočné opatrenia na

podporu a ochranu svedkov zostávajú naďalej jednou z hlavných prekážok pre obeť vojnových zločinov a ich rodiny dožadujúce sa spravodlivosti. Kosovo ani Srbsko nedosiahli výraznejší pokrok v určení osudu tých, ktorí sú od vojny v roku 1999 nezvestní. Medzinárodný tribunál pre bývalú Juhosláviu naliehal na Srbsko, aby podniklo proaktívnejšie opatrenia k zatknutiu bývalého bosniansko-srbského generála Ratka Mladića a bývalého chorvátsko-srbského lídra Gorana Hadžića. Žiadna zo strán konfliktu medzi Ruskom a Gruzínskom z roku 2008 neuskutočnila komplexné vyšetrovanie a to aj napriek správe Medzinárodnej vyšetrovacej misie, ktorá bola v nasledujúcom roku zriadená Európskou úniou. Správa potvrdila, že k porušeniu medzinárodných ľudských práv a humanitárneho práva došlo na strane gruzínskych, ruských ako aj juhoosetských jednotiek.

Mučenie a iné nezákonné formy zaobchádzania

Súdny systém mnohokrát zradil obeť mučenia a iných foriem neludského zaobchádzania tým, že neprinútil ich iniciátorov zodpovedať sa za svoje zločiny. Prekážky v dosiahnutí spravodlivosti zahŕňali komplikovaný prístup k právnikovi, neschopnosť prokurátorov aktívne viesť vyšetrovanie, strach obetí z represálií, nízke tresty udelené usvedčeným policajným úradníkom a absencia dostatočne vybaveného a nezávislého systému monitorovania sťažností a vyšetrovania prípadov závažného zneužitia moci verejného činiteľa. Rétorika vzbudzujúca dojem dodržiavania zákonných postupov príliš často len maskovala pretrvávajúce nezákonné praktiky. Napríklad v Kazachstane a Uzbekistane správy o mučení a iných formách zlého zaobchádzania neúfňali, aj napriek tomu, že vláda slúbila prijať princíp nulovej tolerancie a tvrdila, že počet takýchto prípadov klesol. V Rusku, aj napriek vyslovenej potrebe policajnej reformy boli korupcia a tajné dohody medzi políciou, vyšetrovateľmi a prokurátormi široko vnímané ako faktory oslabujúce efektívnosť vyšetrovaní a kládúce prekážky trestnému konaniu. Zadržaní často vo svojich sťažnostiach uvádzali nezákonné disciplinárne tresty a zamietanie nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti. V Turecku však precedenčný rozsudok usvedčil 19 verejných činiteľov, vrátane policajtov a väzenských strážcov, z účasti na mučení, ktoré zapríčinilo smrť politického aktivistu Engina Çebera v októbri 2008 v Istanbule. Štyria z usvedčených boli odsúdení na doživotie. Bolo to prvýkrát v histórii tureckého práva, kedy bol štátnym predstaviteľom udelený takýto rozsudok

za spôsobenie smrti mučením. Tento prípad však ostro kontrastuje s ostatnými, v ktorých trestné vyšetrowanie a stíhanie verejných činiteľov podozrivých z mučenia zostali bezvýsledné.

Násilie voči ženám

Domáce násilie voči ženám a dievčatám pretrvávalo v celej oblasti a postihovalo všetky vekové a sociálne skupiny. Len malé percento žien oficiálne nahlásilo prípad zneužitia. Bránil im v tom strach z reakcie násilníckych partnerov, predstava, že „zahanbia“ svoju rodinu alebo finančná neistota. Ženy spomedzi migrantov sa báli nahlásiť zneužitie na polícii najmä preto, že by to mohlo odhaliť ich nevysporiadaný status a v takomto prípade viesť k vyhosteniu. Páchatelia zostali väčšinou nepotrestaní, čo v ženách vyvolávalo presvedčenie, že podanie sťažnosti viac-menej nedáva zmysel. Tie ženy, ktoré sa ale odhodlali prehovoriť, často nenašli pomoc v súdnom a podpornom systéme, ktoré boli neschopné adekvátne reagovať. V niektorých krajinách, ako Albánsko, domáce násilie ani nebolo konkrétnym trestným činom. Mnohým krajinám zas chýbali fungujúce celoštátne prepojené systémy a asistenčné služby na ochranu obetí domáceho násillia (napr. v podobe útulkov) a primerané a bezpečné náhradné ubytovanie boli žalostne neštandardné. Napríklad Arménsko malo len jediný útulok, ktorý bol financovaný zo zahraničných príspevkov.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

REGIONÁLNY PREHĽAD SLOVENSKO

Hlava štátu: Ivan Gašparovič
Predsedníčka vlády: Ivetta Radičová
(v júli nahradila Róberta Fica)
Trest smrti: zrušený za všetky zločiny
Populácia: 5.4 milióna
Priemerná dĺžka života: 75.1 roka
Úmrtnosť detí mladších ako 5 rokov (m/ž):
9/8 na 1,000

Napriek prijatým záväzkom odstrániť segregáciu vo vzdelávaní na základe etnického pôvodu, Rómovia aj naďalej čelili diskriminácii vo vzdelávaní, bývaní a zdravotnej starostlivosti. Slovensko ignorovalo rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva a vrátilo žiadateľa o azyl do Alžírka.

Politická situácia

V júli sa dostala k moci nová stredo-pravicová koaličná vláda. Vládny program prijatý v auguste zahŕňal záväzok prijať opatrenia na odstránenie segregácie vo vzdelávaní na základe etnického pôvodu.

Diskriminácia Rómov

Diskriminácia Rómov pokračovala na niekoľkých úrovniach. Ministerstvo vnútra údajne oznámilo, že začalo pracovať na systéme zbierania informácií o zločinoch spáchaných ľuďmi žijúcimi v rómskych osadách. V septembri minister vyhlásil, že „obce v blízkosti segregovaných osád patria do oblastí s vyššou kriminalitou.“ V októbri Krajský súd v Košiciach rozhodol, že Rómovia boli diskriminovaní na základe ich etnického pôvodu, keď im bol zamietnutý vstup do jednej z kaviarní v meste Michalovce. Bolo to jedno z prvých rozhodnutí tohto druhu. Napriek tomu, súd odmietol udeliť obeť akékoľvek odškodnenie.

Právo na vzdelanie

Výbor OSN pre odstránenie rasovej diskriminácie

(Výbor) publikoval v marci svoje záverečné odporúčania pre Slovensko. Výbor znovu zopakoval svoje znepokojenie nad de facto segregáciou rómskych detí vo vzdelávaní. Výbor naliehal na Slovensko, aby takúto diskrimináciu zastavilo a predchádzalo jej, a aby vzalo do úvahy jej úzke prepojenie s diskrimináciou v bývaní a zamestnaní. Napriek tomu, že v auguste nová vláda uznala existenciu etnickej segregácie vo vzdelávaní za systematický problém, Ministerstvo školstva o mesiac neskôr odmietlo tvrdenie, že segregácia rómskych detí je vážny problém a tvrdilo, že evidujú iba niekoľko sťažností takejto formy diskriminácie.

V novembri podala mimovládna organizácia Poradňa pre občianske a ľudské práva sťažnosť na Krajskú prokuratúru týkajúcu sa Všeobecne záväzného nariadenia, ktoré vydalo mesto Prešov v roku 2008, a ktoré malo porušiť Antidiskriminačný zákon. Nariadenie ustanovilo spádové oblasti pre sedem mestských základných škôl. Poradňa pre občianske a ľudské práva tvrdila, že mestský magistrát určil ulice, v niektorých prípadoch dokonca čísla domov, takým spôsobom, že ulice obývané hlavne alebo výlučne Rómami spadali pod spádovú oblasť jednej školy, následkom čoho sa táto škola stala postupne výlučne rómskou školou.

Právo na bývanie

Niekoľko miest a obcí prijalo rozhodnutie postaviť, alebo začalo so stavbou múrov oddelujúcich oblasti obývané Rómami od nerómskych častí miest a dedín. V nadväznosti na výstavbu múru oddelujúceho rómsku osadu v Ostrovanoch od zvyšku dediny v roku 2009, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva vyhlásilo, že výstavba múru síce nebola diskriminačným opatrením, ale magistrát nesplnil dostatočne svoj záväzok predchádzať diskriminácii. Stredisko tiež zdôraznilo, že stavba takýchto múrov predstavuje spoločenskú separáciu.

V auguste dokončil Mestský úrad Michalovce budovanie múru na oddelenie rómskej osady od nerómskej obytnej štvrte mesta. Rómski obyvatelia osady nazvali bariéru „Berlínskym múrom“ a vyjadrili nespokojnosť s oddelením. V septembri sa ombudsman vyjadril, že výstavba múru neporušila základné práva a slobody.

V septembri postavilo mesto Prešov múr oddelujúci prevažne rómske sídlisko od mesta. Primátor Prešova údajne vyhlásil, že to bola reakcia mesta na sťažnosti na vandalizmus. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva uviedlo, že výstavba predstavuje potvrdenie nerovnosti.

Takmer 90 rómskym rodinám v Plaveckom Štvrtku, dedine ležiacej približne 20 km severne od Bratislavy, hrozilo nútené vysťahovanie z ich domov. Tamojší obecný úrad vydal od januára 18 rodinám oznámenia, v ktorých ich žiadal, aby si sami zbúrali svoje domy, argumentujúc, že rodiny neposkytli dokumenty dokazujúce, že domy boli postavené v súlade so zákonom.

Nútené sterilizácie rómskych žien

V marci Výbor OSN pre elimináciu rasovej diskriminácie naliehal na úrady, aby vydali jasné pokyny na zabezpečenie toho, že pacientky budú pred tým, ako dajú súhlas na sterilizáciu, plne informované a tiež na zabezpečenie toho, že lekári aj rómske ženy sú s týmito pokynmi oboznámené. Päť prípadov zahŕňajúcich obvinenia z nútených sterilizáciách rómskych žien čakalo na rozhodnutie pred Európskym súdom pre ľudské práva. V dvoch prípadoch súd vyhlásil žiadosť o prešetrenie za prípustnú.

Mučenie a iné neludské zaobchádzanie

V novembri sa na Okresnom súde Košice konalo prvé vypočúvanie v prípade neludského zaobchádzania zo strany polície voči šiestim rómskym chlapcom. Incident sa odohral v apríli 2009. Generálny prokurátor obžaloval 10 policajtov zo zneužitia právomoci verejného činiteľa a zo spáchania skutku z osobitného motívu, teda pre etnickú nenávisť alebo rasovú príslušnosť. Všetci obvinení policajti odmietli vinu a odmietli vypovedať. Traja z nich ostávajú členmi policajného zboru.

Boj proti terorizmu a bezpečnosť

Úrady vrátili osobu do krajiny, kde jej hrozilo mučenie a iné neludské zaobchádzanie.

V apríli Ministerstvo vnútra nútene vrátilo žiadateľa o azyl Mustafu Labsího do Alžírsku a to napriek rozhodnutiu Ústavného súdu z roku 2008, ktorý pokus o vydanie zastavil z ľudskoprávneho hľadiska, najmä na základe práva ne byť mučený ani podrobený krutému, neludskému, či ponižujúcemu zaobchádzaniu. Alžírsko požiadalo o vydanie Labsího v roku 2007 po tom,

ako ho v roku 2005 v neprítomnosti odsúdili na doživotie pre trestný čin príslušnosti k teroristickej skupine a za trestný čin falšovania dokumentov na doživotné väzenie. V auguste 2008 vydal Európsky súd pre ľudské práva predbežné opatrenie, podľa ktorého Labsí nemôže byť vydaný do Alžírsku, kým nebude dokončený jeho azylový proces. Pred aprílovým vydaním bol Mustafa Labsí vo väzbe od roku 2007; v októbri Ústavný súd uznal, že zadržiavanie porušilo Mustafovo právo na slobodu a bezpečnosť. Koncom roku bol Mustafa zadržiavaný vo väznici El Harrach v Alžírsku, kde čakal na proces v súvislosti s obvinením z príslušnosti k „teroristickej skupine v zahraničí“.

Utečenci a žiadatelia o azyl

Väzni z Guantánama

Vláda súhlasila s prijatím troch mužov zadržovaných Spojenými štátmi americkými na základni Guantánamo. Títo muži boli prevezení na Slovensko 5. januára. Po príchode boli umiestnení do záchytného tábora v Medvedove. V júni a júli držali protestnú hladovku proti zadržiavaniu a zlým životným podmienkam. Následne udelila vláda trojici trvalý pobyt.

Právo na zdravie – reprodukčné práva

Podľa slovenskej Asociácie pre plánované rodičovstvo, vrcholový manažment nemocníc často v súvislosti s potratmi zneužíval právo na námietku z dôvodu svedomia. Následkom takýchto rozhodnutí vedenia nemocníc, údajne iba jedna z piatich verejných nemocníc v Bratislave, vykonávala potraty. Napriek odporúčaniam Výboru OSN pre odstránenie diskriminácie žien z roku 2008, úrady nevydali žiadne predpisy týkajúce sa námietky svedomia ako základu pre odmietnutie vykonania istých medicínskych zákrokov.

Práva lesbičiek, gayov, bisexuálov a transsexuálov

Organizátori pochodu Dúhový Pride Bratislava 2010 museli 22. marca zmeniť trasu prvého slovenského LGBT pochodu po tom, ako polícia oznámila, že nebude schopná ochrániť jej účastníkov pred útokmi ľudí demonštrujúcich proti pochodu. Pochod bol údajne poznačený násilím a zastrašovaním v dôsledku zlyhania úradov pri zaistení primeranej bezpečnosti. Podľa organizátorov najmenej dvaja muži, ktorí niesli dúhovú vlajku, boli zranení proti demonštrantmi ešte pred začatím zhromaždenia.

Návštevy/správy Amnesty International

Zástupcovia Amnesty International navštívili Slovensko v marci, apríli a septembri.

Dajte im budúcnosť: Ukončíte segregáciu rómskych detí v slovenských školách (EUR 72/004/2010)

Kroky na odstránenie segregácie vo vzdelávaní: Memorandum vláde SR (EUR 72/009/2010)

Rómske deti ostávajú naďalej uväznené v oddelenom a nerovnom vzdelávaní, a to napriek rozsudkom Európskeho súdu pre ľudské práva (EUR 01/029/2010)

